

Un país amb interferències

El lector del Principat que, de visita per València, aspire a comprar *La Vanguardia* en la seua edició en català ho tindrà ben magre. El mateix desençís patirà si es troba a Palma. Ni els quioscos balears ni els valencians reben la versió catalana d'aquest diari de referència, per bé que, des que el Grup Godó la llançà, el maig de 2011, ha tingut una gran acollida. Un any després del llançament, el total de lectors es repartia a parts iguals entre una versió i l'altra. Segons l'última onada del Baròmetre de Fundacc (Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura), de novembre d'enguany, són més els lectors catalans que van preferir l'opció en llengua pròpia que no la castellana.

El del diari *La Vanguardia* és només un exemple del panorama comunicatiu que predomina entre els territoris de llengua catalana. Però hi ha més exemples d'aquesta mena: TV3, la nau capitana de la indústria comunicativa en la nostra llengua, no es pot sintonitzar al sud de la Sènia; IB3 ha deixat de veure's al Principat i mai no s'ha vist al País Valencià; no hi ha un diari de referència per a l'àmbit de llengua catalana; Ràdio 9 no arriba als veïns del nord... I és que trenta anys després del naixement de l'estat de les autonomies, cada territori s'ha dotat dels seus mitjans de comunicació en català.

No obstant això, la circulació de continguts, canals i emissores no és ni de bon tros fluida. A més, l'àmbit de llengua catalana és orfe d'una plataforma de comunicació –ja siga pública o privada– compartida. A hores d'ara, un català, un balear i un valencià difícilment estaran veient, alhora, un mateix programa de televisió o escoltant una mateixa emissora en català. Les diverses parts que formen els Països Catalans estan, en l'àmbit de la informació i la comunicació, més desconectades que no ho haurien d'estar. “No s'ha avançat com hauria estat desitjable”, certifica Joan Manuel Tresserras, qui fóra conseller de Cultura i Mitjans de comunicació de la Generalitat de Catalunya entre el

A la dècada dels 80, el catedràtic Josep Gifreu va donar forma al concepte d'“espai català de comunicació” per a referir-se a una estratègia d'acció que potenciaria i vertebrara l'espai cultural i comunicatiu català. Tanmateix, poc s'ha avançat des d'aleshores. L'obstrucció exercida des de l'estat, els entrebancs des de l'àmbit polític, i l'absència d'una iniciativa empresarial decidida han impedit la construcció i consolidació d'un àmbit de comunicació compartit i fluid entre tots els territoris dels Països Catalans.

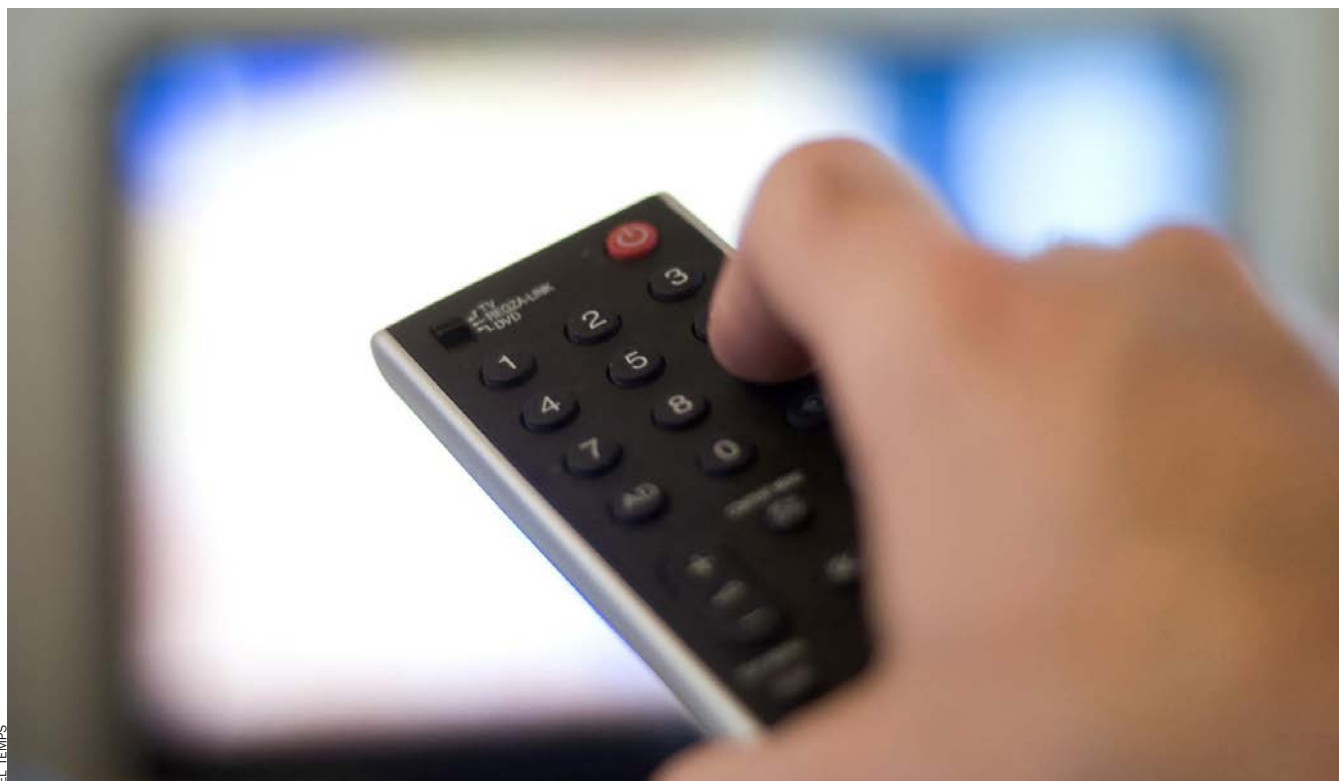
2006 i el 2010 per Esquerra Republicana de Catalunya. L'obstrucció política, el colonialisme mediàtic espanyol, i la incapacitat endògena per a fornir empreses privades que abasten tot el domini lingüístic, expliquen, en part, per què l'espai català de comunicació encara té moltes vies d'aigua.

Significa això que els diversos territoris que conformen els Països Catalans conviuen en una mena d'autisme mediàtic? En absolut. En l'àmbit de les publicacions universitàries, de divulgació i oci, la circulació és molt normalitzada. En el primer cas, a l'intercanvi, hi contribueix decididament l'existència de la Xarxa Joan Lluís Vives, que aplega les universitats de tot l'àmbit lingüístic. Pel que fa al ciberespai, *Vilaweb* ha esdevingut la plataforma de referència per a catalans, balears i valencians. En premsa escrita diària, l'*Ara* aplega a les comarques de Castelló i València, mentre a les Illes es distribueix amb el *Diari de Balears*. EL TEMPS, per la seua banda, té des del seu naixement difusió a tot l'àmbit català. I TV3, la televisió de referència, es pot sintonitzar a Andorra, la Franja, la Catalunya Nord i les Illes (per saber-ne més, vegeu pàgines 18-20).

Un espai pressionat i fragmentat.

Malgrat aquestes pinzellades de traç optimista, el quadre general presenta més obscurs que no clars. Almenys, si es pren com a referència el plantejament que a la dècada dels 80 va realitzar Josep Gifreu. Aquest catedràtic de la Universitat Pompeu Fabra va donar carta de naturalesa teòrica al concepte d'espai català de comunicació. En paraules del mateix Gifreu es tracta d'una “estratègia general d'acció no partidista i no regionalista, no limitada a una àrea de domini lingüístic, amb l'objectiu de potenciar i vertebrar l'espai cultural català”. O el que és el mateix: dotar-se d'instruments per a vehicular i vertebrar comunicativament i culturalment tots els territoris de parla catalana fins a convertir-los en un espai propi i independent d'intercanvi de coneixements. En definitiva, dotar-se d'una personalitat comunicativa independent i cohesionadora, on els productes culturals i informatius flueixen amb normalitat entre els diversos territoris i on el conjunt té, a més, mitjans arrelats a tot el territori.

El balanç, més de 20 anys després que Josep Gifreu posara el plantejament sobre la taula, no és positiu segons la majoria dels experts consultats. El Principat,

coincideixen a assenyalar, ha avançat en la construcció d'una identitat cultural i comunicativa pròpia però les Illes i el País Valencià han quedat despenjats. Per a aquest catedràtic de la Universitat Pompeu Fabra, el principal causant de la no consolidació de l'espai català de comunicació ha estat l'estructura mateixa d'estat. Els successius governs espanyols, diu, "no han facilitat ni tolerat l'adopció d'unes bases estructurals amb vista a la construcció d'un espai de comunicació i de cultura entre els diversos territoris històrics del català". Per contra, "ha impedit, amb tota mena d'artefactes polítics, jurídics, tècnics, o econòmics, l'aprovació d'iniciatives institucionals i cíviques encaminades a la normalització de l'intercanvi cultural i comunicatiu". Espanya ens incomunica, seria si fa no fa la tesi. I posa com a exemple de "polítiques identitàries neoespanyolitzadores" el repartiment dels canals de la TDT (on 32 dels 44 canals de TDT són decidits des de Madrid). "L'impacte d'aquestes polítiques sobre l'espai cultural català –assevera– té uns efectes evidents sobre aspectes clau que dificulten l'acostament, l'encontre i l'intercanvi entre les diverses regions". En resum: en l'àmbit comunicatiu català predomina la

fragmentació i fragmentació, en aquest cas, és sinònim de debilitament.

Un espai amb enemics interns.

L'estructura d'estat, doncs, no ha facilitat ni ha donat cobertura legal a l'intercanvi de freqüències televisives i radiofòniques, un intercanvi que, per una altra banda, hauria contribuït a la normalització del país. D'aquesta manera, la compartició de mitjans públics entre territoris diferenciats administrativament ha depès, en última instància, de la demanda dels sectors més sensibles a la qüestió nacional i, molt especialment, de la bona –o mala– voluntat dels gestors públics. Fet i fet, ha provocat que la recepció o no d'un senyal estiguera a mans de l'eventualitat.

En aquest sentit, ha estat Catalunya qui més punya ha posat perquè el senyal de TV3 se sintonitzara a la resta de l'àmbit lingüístic. Per a fer-ho, la Generalitat ha signat successius acords amb els governs d'altres territoris i així normalitzar i donar cobertura legal a l'intercanvi de freqüències. Avui una part dels canals de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (no tots i depenent del territori) es veuen a la Catalunya Nord, Andorra,

la Franja de Ponent i les Illes. No així al País Valencià, on els successius governs (els del Partit Popular, però també en el seu moment els del PSPV) han dificultat la recepció del senyal català.

El colp de mort va arribar de la mà de Francisco Camps. L'ex-president va convertir l'apagada de TV3 –que fins aleshores es rebia gràcies als repetidors d'Acció Cultural del País Valencià (ACPV)– en una croada personal. Emparant-se en la legalitat, el govern valencià va precintat, des de l'abril de 2007, els repetidors, fins a desconnectar-ne l'últim a Castelló, el febrer de 2011. ACPV, amb el suport dels 650.000 ciutadans que signaren la ILP Televisió Sense Fronteres, va recórrer al Congrés per donar-hi solució, però aquest, en la línia del que apuntava el professor Gifreu, se'n va desentendre. Joan Manuel Tresserras, aleshores conseller de Cultura, fou qui negocià de la banda catalana amb el govern Camps. L'experiència, diu, li va servir per a constatar que al País Valencià "hi ha una administració que actua en contra de la pròpia cultura" i això és "un desastre per als valencians".

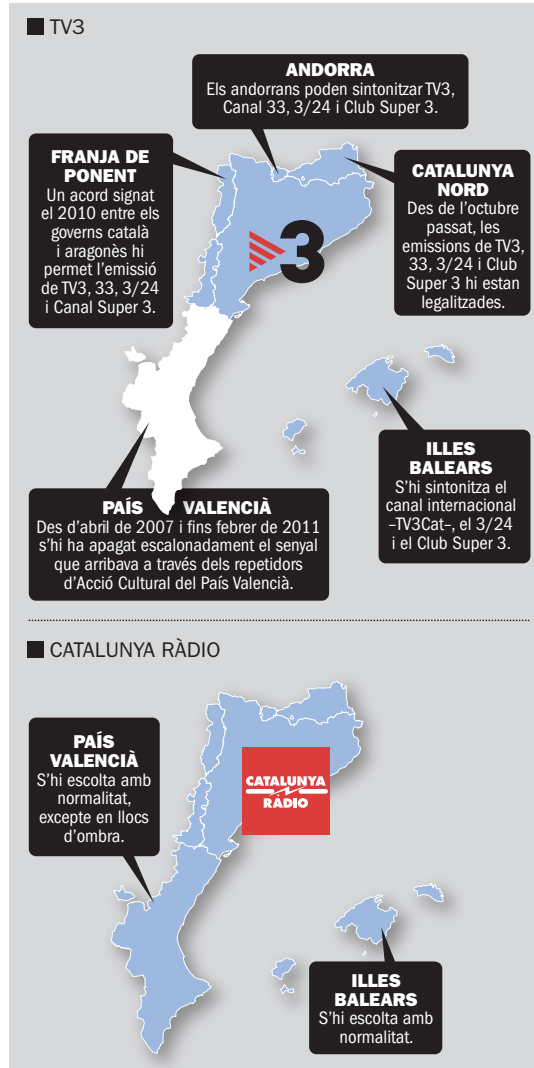
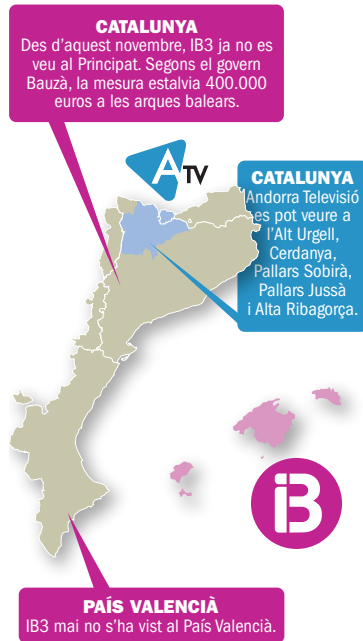
L'últim episodi d'entrebanc catòdic l'han protagonitzat les Illes Balears. El

Un país desconnectat

Panorama de l'intercanvi de freqüències dels mitjans de comunicació públics entre els diversos territoris dels Països Catalans.

■ ANDORRA TELEVISIÓ
■ IB3

Font: EL TEMPS

director general de la televisió pública de les Illes, José Manuel Ruiz, va anunciar a l'octubre la decisió de suprimir l'emissió de l'IB3 a Catalunya a partir d'aquest novembre vinent "per tal d'estalviar 400.000 euros anuals". La decisió va en la línia anticatalanista que ha caracteritzat l'acció de govern des que Juan Ramón Bauzá es posà al capdavant de l'administració balear. Per a Rafa Xambó, professor de sociologia de la Universitat de València i expert en mitjans, el principal obstacle per a bastir l'espai català de comunicació ha estat que "la comunicació ha estat intervinguda molt fortament per la política". Sense modificar l'actual estructura administrativa, opina Xambó, però "establint vies de col·laboració i de treball conjunt, es podria haver fet molt més del que s'ha fet".

Un espai sense padorns. L'absència d'una estratègia compartida per a tots els territoris a favor de potenciar els intercanvis des de l'àmbit públic ha tingut també repercussions en l'àmbit empresarial. En general, en el sector de la comunicació manquen iniciatives privades amb cobertura en tot el territori. Així ho apunta Joan Manuel Tresserras, qui lamenta que "som molt patriotes de discurs, però no hem sigut capaços de construir les estructures empresarials per a tirar endavant el nostres projectes. Els moviments socials i cívics també requereixen una dimensió empresarial". "No pot ser que no existeixi una empresa que haja demanat permisos per a emetre en tot el territori", rebla.

En aquest sentit, Rafa Xambó lamenta que els grups mediàtics catalans no s'hagen interessat en implantar-se

en la resta de l'àmbit lingüístic. "A principis dels 70, *La Vanguardia* va estar a punt de comprar el diari alacantí *Primera Pàgina*, però al final no ho va fer -explica-. Després, mai no s'ha plantejat alguna cosa més que una coresponsalia a València. Tampoc l'*Avui* fou allò que s'esperava: feren una gran campanya de publicitat per anunciar que s'implantaven a València però mai no van passar de tindre una pagineta sobre el País Valencià. I el mateix li ha passat a l'*Ara*". Per a aquest professor de la Universitat de València, els mitjans catalans "s'han desentès del País Valencià" o "ens han tractat com un mercat subordinat". En aquest sentit, José Ignacio Pastor, president de l'Associació de Ciutadania i Comunicació (ACICOM), troba a faltar "una relació més d'igual a igual".

L'esperança del ciberespai. El resultat d'aquest estat de coses és, segons apunta Josep Gifreu, que "s'impedeix la plena normalització i l'unilingüisme". Al capdavant, si un país es pretén normal, demana un panorama mediàtic normal, on tothom compartisca continguts i referents, on els al·lots balears sàpiguen qui és el gos Babalà i els xiquets valencians senten com a propi el Petri i el Tomàtic. La realitat a hores d'ara és, però, que mentre Catalunya avança amb passes decidides cap a la construcció d'una realitat mediàtica pròpia, les Illes i el País Valencià viuen amb naturalitat l'espanyolització del seu espectre mediàtic. "Ens trobem amb la paradoxa que, mentre el centre s'enforteix, es debilita la perifèria i la connexió entre tots els territoris", apunta Gifreu.

La fragmentació d'espais i l'absència d'una estratègia compartida té com a resultat el debilitament de l'espai català de comunicació. I això, en tant que indústria comunicativa i cultural, és letal per a competir a nivell global. "Com a Catalunya –argumenta Joan Manuel Tresserras– sols podem aspirar a ser una potència europea mitjana. Però si comptem tot el territori del domini lingüístic, i això són 14 milions d'habitants, podem ser una potència mitjana gran, com ara Holanda. La dimensió és molt important en termes de mercat". Per a José Ignacio Pastor, l'actual situació "ens fa perdre competitivitat i això va en detriment dels sectors productius de la cultura i la comunicació".

Si en una cosa coincideixen totes les persones enquestades per a aquest reportatge és que, si hi ha possibilitats reals de travar un espai català de comunicació, aquestes passen sobretot per l'univers d'Internet. Les iniciatives mediàtiques en el ciberespai no estan sotmeses a les estrictes regulacions tècniques –dependents dels polítics– i tenen un cost molt menor que no els mitjans convencionals. Fins ara, només el portal *Vilaweb* ha fet una aposta en aquesta línia. El professor de la Universitat de València, Rafa Xambó, està especialment esperançat. "Arribat en aquest punt, l'espai català de comunicació no té per què passar per l'atorgament de llicències, freqüències, etcètera. Al marge dels mitjans de comunicació convencionals, que han

JORDI PLAY/ARXIU

Joan Manuel Tresserras

JORDI PLAY/ARXIU

Josep Gifreu

PRATS I CAMPS/ARXIU

Rafael Xambó

PRATS I CAMPS/ARXIU

José Ignacio Pastor

I don Corleone va saltar pels aires...

En casa de l'escriptor, periodista i sociòleg valencià Toni Mollà hi ha un guió d'*El Padrí* que simbolitza com pocs altres documents allò que podria haver estat i no fou. I és que, ningú que haja estat telespectador assidu de Canal 9 i TV3 podria imaginar que, en un punt de la història, les televisions valenciana i catalana van estar a punt de treballar plegades i establir unes bases sobre les quals cooperar en el futur. Finalment, però, els uns i els altres ho descartaren i entrebancaren el que podria haver estat un pas decisiu per a la unitat de la llengua i la normalització comunicativa.

Fou a pocs mesos que Canal 9 començara a emetre, l'octubre de 1989, en un moment en què hi havia moltes expectatives posades sobre el potencial de la primera televisió autonòmica. Des de les àrees d'assessoria lingüística de Canal 9 i de TV3 es plantejà als seus responsables la possibilitat de treballar plegats per a doblar pel·lícules. Els lingüistes s'hi posaren i fou així com van parir, amb satisfacció, el guió per al doblatge de la pel·lícula del mafiós més famós de la història. Aquell document estava cridat a ser el punt d'arrancada d'una relació a llarg termini.

El guió arribà a les direccions de totes dues televisions. I no se sap si se'l llegiren o no, però una cosa és segura: els responsables d'una televisió i l'altra descartaren tornar a col·laborar. "Aquella falta de col·laboració ens ha passat factura. La construcció de l'espai català de comunicació ha de ser, bàsicament, una aposta econòmica", diu Mollà, qui encara té aquell guió d'*El Padrí*. "Els inicis de Canal 9 –es lamenta el sociòleg Rafa Xambó– haurien estat un bon moment per a establir llaços de col·laboració. Però el PSOE, i per extensió Amadeu Fabregat [director general de Radiotelevisió Valenciana des de la seua creació fins 1995], van estar sempre atemorits per l'anticatalanisme. Tenien la majoria social, però vivien amb la por de què diria *Las Provincias*".

preponderat fins ara, hi ha formats en Internet encara per explorar i que ens poden servir. Una cosa és clara: el futur de l'espai català de comunicació no estarà necessàriament determinat per la televisió i la ràdio convencionals, sinó per aquests altres formats en Internet". "Cal explorar noves vies de negoci –rebla Joan Manuel Tresserras– que no depenguin de la conjuntura política". De moment, el català s'ha situat, amb relació a la seua mida, en una bona posició d'eixida: és la llengua que fa

trenta en nombre de pàgines web i és la quinzena llengua en articles publicats a la Wikipedia. "Tot i ser una llengua sense estatus oficial reconegut, és una llengua molt present i homologada", apunta Tresserras. Al capdavant, una cosa és ben certa: potser el lector de la versió catalana de *La Vanguardia* no trobarà el seu periòdic als quioscos de València o Palma. Però sí que la podrà trobar al seu iPad.

Violeta Tena